

ному комплексі можливе на основі збереження основних принципів розвитку вже сформованих систем водопостачання через модернізацію функціонуючих систем і поетапне нарощування їхньої продуктивності завдяки реконструкції й інтенсифікації технологічних процесів.

Відновлення й подальший розвиток меліоративного комплексу, що має на своєму балансі великі гідротехнічні споруди, сприятиме не тільки збільшенню валового виробництва продукції, але й забезпечить надійність та безпеку роботи гідротехнічних споруд, зможе запобігти виникненню надзвичайних ситуацій у зоні впливу великих гідротехнічних споруд.

Тому стратегічними завданнями державної політики у водогосподарсько-меліоративному комплексі повинні бути: забезпечення сталого надійного функціонування функціонуючих меліоративних систем; реконструкція зрошувальних систем; належне фінансування меліоративних систем, недостатність якого є головним чинником, що стримує їхній розвиток та розробку нових економічних механізмів підтримки.

Пріоритетним напрямом підвищення ефективності водокористування у водогосподарсько-меліоративному комплексі є вдосконалення експлуатації гідромеліоративних систем та управління цим процесом завдяки створенню нових організаційних форм управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Солодуха М.В.* Продовольственная безопасность как фактор устойчивого развития экономики / М.В. Солодуха // Новая экономика. — 2011. — № 2. — С. 52–58.
2. Роль і значення водних ресурсів в агропромисловому виробництві: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://studopedia.com.ua>
3. Сільське господарство України: Статистичний збірник, 2012 рік / за ред. Н.С. Власенко. — К.: Державна служба статистики України, 2013. — 392 с.
4. Рослиництво України: Статистичний збірник, 2012 рік / за ред. Н.С. Власенко. — К.: Державна служба статистики України, 2013. — 180 с.
5. *Ігнатюк І.З.* Основні напрями оптимізації водокористування в сільськогосподарській галузі / І.З. Гнатюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. праць. — 2011. — Вип. 4 (56). — С. 99–104. — (Серія «Економіка»).
6. *Григоров М.С.* Водосберегающие технологии выращивания сельскохозяйственных культур / М.С. Григоров. — Волгоград: ВГСХА, 2001. — 170 с.
7. *Хвесик М.А.* Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: [монографія] / М.А. Хвесик, В.А. Голян. — К.: Кондор, 2007. — 480 с.

УДК 338.439.22 : 504.064.3 : 574

НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНСАЛТИНГУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

О.І. Орел
аспірантка

Житомирський національний агроекологічний університет

Охарактеризовано сутність поняття «екологічний консалтинг». Виділено основні напрями екологічного консалтингу в сільській місцевості. Подано можливі моделі організації екологічного консалтингу для суб'єктів господарювання в сільській місцевості.

Ключові слова: *екологічний консалтинг, сільський зелений туризм, флористика, споживачі екологічних послуг, сільська місцевість.*

Різноманіття та багатогранність екологічних послуг дає можливість вирішувати численні екологічні проблеми. Популяризація та поширення ринку екологічних послуг відзначається в країнах з високим та середнім рівнем розвитку економіки. Так, на вітчизняному ринку перехід екологічних послуг від ста-

тису теоретичного до практичного, зокрема в сільській місцевості, також можливий та може мати стратегічний характер. Проте подібна трансформація може тривати певний час, адже існує низка труднощів та проблем, насамперед, інформаційних. Виникає необхідність у впровадженні екологічного консалтингу для

різних категорій споживачів у контексті формування ринку екологічних послуг у сільській місцевості.

Екологічні послуги за їхніми різновидами досліджували М. Рутинський, Ю. Зінько, С. Кузик, Н. Кравець, О. Карінцева, С. Тарасенко, Т. Галушкіна та інші науковці. Проте й донині проблема інформування суб'єктів господарювання, зокрема в сільській місцевості, з приводу можливості впровадження повного спектра екологічних послуг не вирішена. Тому ми поставили за мету вивчити можливості проведення послуг екологічного консалтингу в сільській місцевості як інструменту поширення інформації екологічного характеру.

При написанні статті були використані методи: соціологічного опитування — для визначення думки потенційних споживачів екологічних послуг у сільській місцевості; наукової абстракції — для удосконалення терміну «екологічний консалтинг»; аналітичні методи — для надання результатам дослідження візуально-графічної форми.

Екологічний консалтинг є інформаційним інструментом для формулювання напрямів розвитку виробничої діяльності, створення

нових екологічних можливостей та проектів, які є економічно ефективними і практичними рішеннями та стимулюють розвиток як окремих суб'єктів господарювання, так і сільської місцевості в цілому. Цей вид послуг може набувати форми освітньо-виховних ініціатив, консультацій, рекомендацій, лекцій та практичних заходів. Метою екологічного консалтингу є формування екологічної свідомості в суб'єктів різних рівнів, компенсація браку знання з приводу екобезпеки та формування попиту на екологічні методи господарювання.

Аналіз результатів соціологічного опитування серед суб'єктів господарювання в сільській місцевості Житомирської області (сільські голови, керівники сільськогосподарських підприємства, власники особистих селянських господарств) показав, що необхідні консультації з таких питань: поводження з відходами, сільський зелений туризм, озеленення, флористика, ландшафтний дизайн, органічне сільське господарство [3].

Так, схема надання послуг екологічного консалтингу в сільській місцевості може набути такого вигляду, як показано на рис. 1.

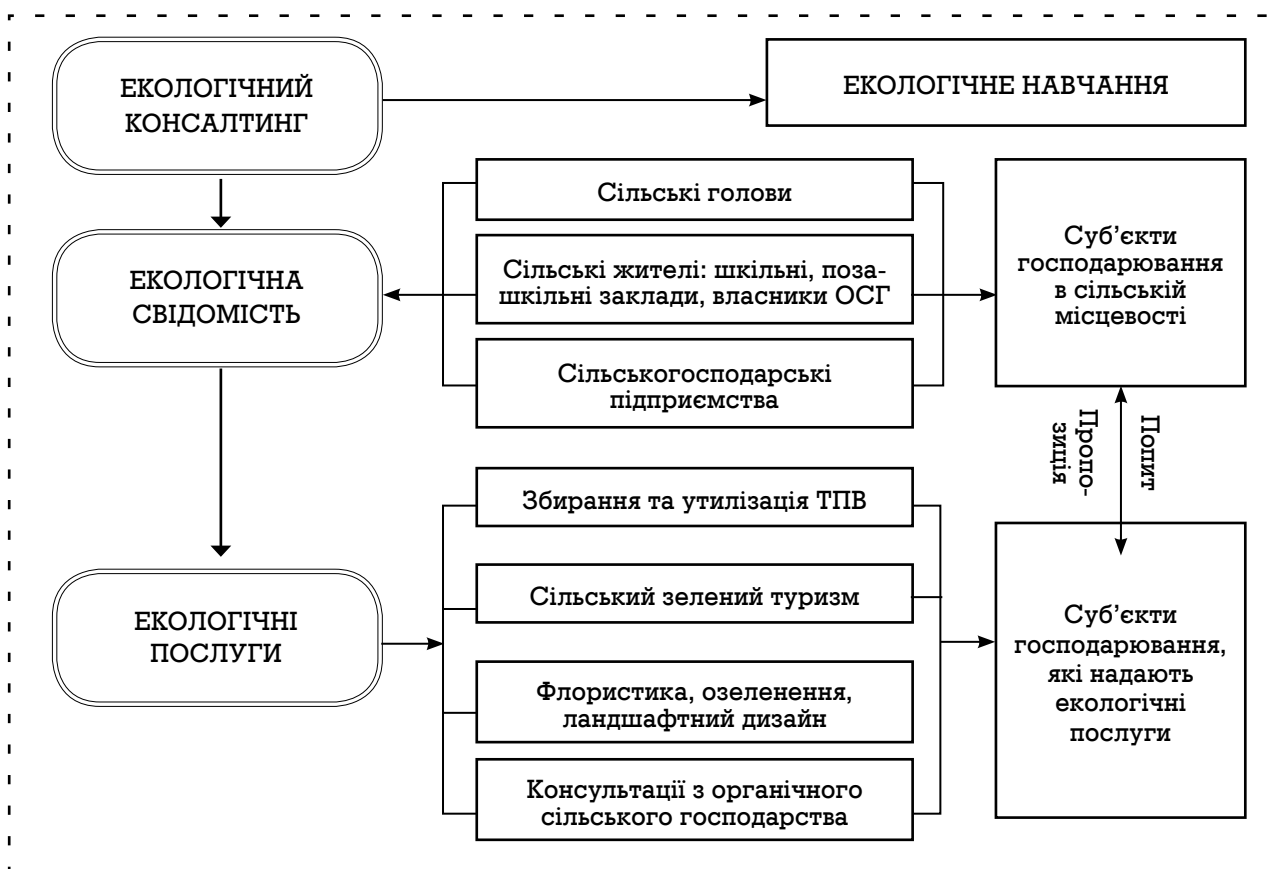


Рис. 1. Організаційна схема здійснення екологічного навчання в сільській місцевості

Таблиця 1

Відповіді респондентів щодо необхідності в проведенні екологічного навчання, %

Варіанти відповіді	Респонденти		
	Сільські голови	Керівники с.-г. підприємств	Власники ОСГ
Так	92,2	71,3	89,9
Ні	7,8	28,7	10,1
Усього	100,0	100,0	100,0

Джерело: власні дослідження.

Щоб визначити попит на послуги навчального характеру з екологічних питань, суб'єктам господарювання запропоновано дати відповідь на запитання: «Чи потрібне вам екологічне навчання?» (табл. 1).

Узагальнюючий аналіз відповідей респондентів дає підстави стверджувати, що в сільській місцевості мають бути здійснені заходи, спрямовані на донесення релевантної інформації екологічного характеру. Тож розглянемо інформаційний супровід у процесі формування ринку екологічних послуг у сільській місцевості.

Навчання щодо збирання та утилізації відходів у сільській місцевості. Ефективність впровадження екологічної послуги, яка спрямована на вирішення питань, пов'язаних з відходами в сільській місцевості, залежить від існування попиту на неї. Для розуміння найбільш ефективної форми подачі навчального матеріалу з позиції самих же її споживачів, власникам особистих селянських господарств у Житомирській області було запропоновано відповісти на питання анкети (рис. 2). Результати показують, що респонденти є прихильниками дистанційного навчання (26,0%) та зборів сільської громади (24,2%).

Для ефективності роботи майданчика по роздільному збиранню ТПВ у сільській місцевості на першому етапі варто здійснити ряд організаційних заходів інформаційного характеру, а саме: провести збори сільських жителів, щоб роз'яснити необхідність роздільного збирання ТПВ; роздати кожному мешканцю сільської місцевості по три пакети для збирання паперу, скла та пластику; провести роз'яснювальну роботу серед учнів шкіл, інтернатів, працівників соціальних закладів, закладів громадського харчування, торгівлі тощо; заохотити для всіх жителів сільської

ради — у вигляді подяки, проведення робіт з благоустрою сільської території; роздати інформаційні брошури про небезпечність спалювання та розміщення в довкіллі відходів. Враховуючи той факт, що більшість ТПВ є ресурсоємними компонентами, які підлягають переробленню та вторинному використанню, процес сортування та транспортування таких компонентів можна зробити екологічним та економічно прибутковим.

Навчання щодо сільського зеленого туризму. Відповіді респондентів на питання анкети щодо зацікавленості екологічних послугах показали, що одним із потенційних видів екологічних послуг у сільській місцевості може бути сільський зелений туризм. Так відповіли 9,2% сільських голів, 11,2 — керівників сільськогосподарських підприємств та 11,9% власників домогосподарств у Житомирській області. Враховуючи специфіку ринку екологічних послуг, респонденти анкети можуть набути статусу споживачів послуги сільського зеленого туризму та постачальників цього виду послуги. Відтак зелений туризм у сільській місцевості може мати такий вигляд: надання в оренду садиб або



Рис. 2. Відношення респондентів до способу екологічного навчання в сільській місцевості

кімнат відпочинку, риболовля, катання на човні, барбекю на свіжому повітрі, екостежки, прокат велосипеда, катання на санях та возі, кінні прогулянки, екскурсії по мальовничих місцях, влаштування пікніків, альпінізм, робота магазинів, ярмарок та кафе органічної продукції тощо. Такий вид туризму також може набути елементів агротуризму: збирання винограду, вирощування овочів та ягід, випасання худоби, сінокіс, годівля свійських тварин, участь у процесі сільськогосподарського виробництва та перероблення продукції тощо.

З метою пропозиції якісних послуг зеленого туризму за участі ГО «Спілка сприяння розвитку сільського туризму в Україні» було здійснено категоризацію об'єктів сільського зеленого туризму за Програмою «Українська гостинна садиба». Відповідно до зазначеного розподілу, зареєстровані садиби розподіляють за чотирма категоріями: базова, перша, друга, третя (найвища). Ця Програма добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму підготовлена на підставі Закону України «Про туризм», міждержавних стандартів країн-членів Європейської федерації сільського та фермерського туризму EUROGITES [4]. Цю категоризацію можуть отримати як члени громадської організації, так і позаучасники організації, які добровільно об'єднуються в мережу «Українська гостинна садиба». Як інструмент формування конкурентоспроможності на ринку цього виду послуг використовують сертифікаційний знак маркування із зазначенням квіток

(мальв), що відповідають ціні та якісним показникам послуги. Так, у процесі проведення екологічного консалтингу важлива увага має бути зосереджена на моментах, які створюватимуть конкурентоспроможність на ринку екологічних послуг (табл. 2).

Навчання щодо флористики, озеленення, ландшафтного дизайну. Аналіз результатів анкетування показав, що така екологічна послуга, як озеленення, флористика та ландшафтний дизайн, може набути статусу реального послуги в сільській місцевості, зокрема Житомирської області. Так вважають 12,9% сільських голів, 7,2 — керівників сільськогосподарських підприємств та 12,8% власників особистих селянських господарств, які взяли участь у цьому соціологічному опитуванні. Вивчення ринку екологічних послуг показало, що екологічна послуга може мати реверсний характер, тобто суб'єктів ринку можна одночасно розглядати споживачами та реалізаторами послуг екологічного характеру.

Таким чином, у сільській місцевості реального попиту можуть набути: оформлення клумб біля соціальних та адміністративних будівель, висаджування дерев та кущів, створення фруктових та зимових садів, вирощування декоративних квітів на замовлення, оформлення саду на приватних садибах, продаж насіння трав кормових сортів та травосумішок для пасовища, вирощування та продаж насіння для травозміни як додаткового джерела азоту для зернових та протеїну у врожаї, вирощування

Таблиця 2

SWOT-аналіз ринку послуг сільського зеленого туризму

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> архітектура агрооселі близька до «селянської» (яка відображена на підсвідомості споживачів); проведення активної рекламної кампанії; облаштування місць для відпочинку, на які не впливає сезон та погода (місце для барбекю, тенісний корт, лазня, спортивний майданчик для дітей та дорослих, пасіка, оренда саней, човна, велосипеда, бадмінтону); чисте повітря, налагоджена робота водопостачання та водовідведення, облаштовані смітники, налагоджена система збирання, транспортування та перероблення побутових відходів; наявність малих архітектурних форм (лавки, гамаки, тіньові намети, світильники на вулиці); довідка, видана ветеринарним лікарем про безпечність садиби (якщо у власника є свійські тварини та птиця); пропозиція послуг відповідно до різних груп споживачів (молоде подружжя, сім'ї з дітьми віком до 12 років; подружжя, компанія колег чи друзів, пенсіонери, іноземні туристи); проходження медичного огляду як власника садиби так і гостей перед відвідуванням агрооселі; оформлення страхового поліса на період користування послугами сільського зеленого туризму 	<ul style="list-style-type: none"> об'єднання зони рекреації та господарювання, недбале оформлення та запущеність території; підвищений рівень шуму та вібрації; підвищений рівень викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, забруднені водні джерела, несанкціоновані та не обладнані смітники; відсутність асфальту на під'їзд до агрооселі; брудна та не прибранна агрооселя; роздратованість та неприязливість з боку власників агрооселі по відношенню до туристів

	Можливості	Загрози
Зовнішнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> • наявність поблизу національних парків, замків, ботанічних та фруктових садів, зоопарку, стежок з декоративною флорою; • цікава історія села, сільської місцевості, району; • періодичні тематичні ярмарки, виставки, фестивалі в сусідній місцевості; • співпраця з іншими власниками домогосподарств, керівниками сільськогосподарських підприємств та сільськими головами на умовах кооперації та партнерства; • прийняття місцевими державними адміністраціями програми підтримки розвитку сільського зеленого туризму; • дотації для власників особистих селянських господарств, які виявили бажання зареєструватись як підприємець, що надає послуги сільського зеленого туризму; • наявність мальовничих краєвидів (озер, річок, лісів, гір, луків, ярів, височин); • наявність необхідної для відпочинку туристів та роботи власників агроосель інфраструктури (крамниць, телефонного зв'язку, транспортної мережі, гастрономів, інтернету); • отримання ліцензії (дозволу) на додаткові послуги (рибальство, мисливство тощо) 	<ul style="list-style-type: none"> • радіаційне забруднення планової для сільського зеленого туризму території; • відсутність електро- та газифікації сільської місцевості, центрального водопостачання та каналізації; • наявність поблизу планової місцевості для сільського зеленого туризму автомагістралей та автомобільних доріг з інтенсивним рухом транспорту, об'єктів промисловості; • наявність поблизу планової місцевості для сільського зеленого туризму конкуруючих організацій у цьому напрямі

Джерело: власні дослідження.

та реалізація насіння для газонних трав та декоративних культур, вирощування та продаж полуниці тощо.

На ринку цей вид послуг досить поширений і представлений здебільшого приватними підприємствами та товариствами з обмеженою відповідальністю. У Житомирській області налічується понад 25 суб'єктів, які надають послуги з озеленення, флористики та ландшафтного дизайну. Нині на ринку пропонують великий вибір послуг, матеріалів та робіт щодо благоустрою, дизайну садів та ділянок. Так, зокрема: проектування та оздоблення газону, проектування ландшафтного дизайну приватного сектора, догляд за ділянкою та садом, ландшафтне освітлення, проектування та монтаж автоматичного поливу газонів, комплексне озеленення, створення посівного газону, укладання рулонного газону, крапельне зрошення, укладання садових доріжок та їх мощення тощо.

ВИСНОВКИ

Запровадження екологічних послуг у сільській місцевості може набути реального статусу та носити стратегічний характер. Проте існують деякі труднощі, передусім пов'язані з

відсутністю необхідних знань та інформаційного забезпечення щодо можливості впровадження послуг екологічного плану. Результати соціологічного опитування показали потенційний попит на екологічні консультації з питань поведінки з відходами, зеленого туризму, органічного сільського господарства, флористики, озеленення та ландшафтного дизайну. Таким чином, консультації мають відповідати потребам споживачів та супроводжуватися доступною інформацією й релевантністю інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Кравець Н.М.* Сільський туризм від А до Я: [посібник] / Кравець Н.М., Кравець О.М., Шипко А.Л. — Херсон: Бізнес-інкубатор з розвитку сільського зеленого туризму, 2014. — 54 с.
2. *Кузик С.П.* Географія туризму: [навч. посіб.] / С.П. Кузик. — К.: Знання, 2011. — 271 с.
3. *Орел О.І.* Екологічні послуги як інструмент національної екологічної політики / О.І. Орел. — Київ: Збалансоване природокористування. — 2014. — № 1, с. 188–197.
4. Сільський зелений туризм: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua>